

CHIRACS FRANKRIKE – POLITISKT LEDARSKAP EFTERLYSES

JACOB ARFWEDSSON

Med Chirac i Elyséepalatset är cirkeln slutet och gaullismen tillbaka i Frankrike. Frågan är för vad?

Ovanför porten till vårt hus står fastighetsbolagets namn ristat i sandstenen: "L'avenir du prolétariat". Det var minsann ett framsynt proletariat som i början av seklet bestämde sig för att investera i fastigheter. På det lilla torget framför huset samlas det moderna proletariatet varannan dag vid det ambulera soppköket; deras antal växer stadigt. Det är naturligtvis svårt att avgöra i vilken utsträckning som antalet utfodrade reflekterar reellt armod; efterfrågan på gratis varor är som bekant oändlig.

Nyfattigdomen är om inte på uppgång så i alla fall mycket synligare idag, åtminstone i Paris, än för ett par år sedan. Enligt statistiken är antalet hemlösa eller i prekär situation över en halv miljon människor. Till detta kommer en arbetslöshet på drygt 12 procent, samt en dryg miljon människor med RMI (ett slags mini-

milön för utslagna). Trots att ekonomin beräknas växa med 3-4 procent under 1995, visar arbetslösheten få tecken på att minska. Samtidigt är socialförsäkringssystemen hotade, budgetunderskott och statsskulden rakar i höjden, liksom skattetrycket. Låter det bekant?

Frankrike brottas naturligtvis med samma problem som övriga europeiska välfärdsstater, men situationen är allvarligare än i dess främsta konkurrentländer. Bland annat gör skuldcrisen och ränteläget att den franska ekonomiska krisen går djupare. 1993-94 var katastrofala år för näringslivet: företagsstrukturen demolerades av ett rekordantat antal konkurser med snabbt stigande arbetslöshet som följd. EMS (och skuldbördan) ledde till en räntesituation som inte motsvarade den reella ekonomins villkor, utan snarare Bundesbanks politik.

Nu är det franska presidentvalet över. Äntligen, frestas man tillägga, eftersom kampanjen varade närmare ett halvår och överskuggade allt annat. Det lättaste är avklarat: Jacques Chirac har valts till

---

JACOB ARFWEDSSON arbetar på Institut Euro 92 i Paris.

femte republikens femte president efter att två gånger (1981, 1988) misslyckats. Liksom François Mitterrand lyckades han vid det tredje försöket; liksom Mitterrand hade han dödförklarats politiskt, så sent som i slutet av 1994. Efter att ha varit premiärminister två gånger (1974-76, 1986-88) valde Chirac efter högerens jordskredsseger i parlamentsvalet 1993 att skicka kollegan Edouard Balladur till Hôtel Matignon. Som bekant var detta beslut nära att än en gång låta Chirac bita i gräset. Balladurs lika höga som oväntade popularitet ledde Chiracs f d finansminister att glömma sina tidigare löften genom att kandidera i presidentvalet.

Skickligaste kampanjmaskinen

Under perioden 1993-95 ägnade sig Chirac i tysthet åt att förbereda sin presidentkampanj. Under två års intensiva rundresor informerade han sig om tillståndet i landet genom "hembesök" och allmän direktkontakt med med- och motborgare. Detta gav till slut utdelning. Men Chirac kommer att behöva mobilisera all den energi som gjort honom till Frankrikes skickligaste kampanjmaskin för att ge landet den rivstart som behövs. Enligt konstitutionen regerar inte presidenten, men all makt utgår från honom: presidenten utnämner regeringen och avsätter premiärministern. Han kan upplösa Nationalförsamlingen och utlysa nyval. Han kontrasignerar regeringsbeslut, är chef för de väpnade styrkorna och förfogar över Frankrikes kärnvapenarsenal.

Chirac har lovat att minska presiden-

” Under sin långa karriär har han lyckats omfatta snart sagt alla politiska uppfattningar. ”

tens makt, att inskränka funktionens monarkistiska tendenser som befästs inte minst under Mitterrands 14 år i Elyséepalatset, samt att vidga folkomröstningsinstitutets tillämpning. Men det är samtidigt svårt att tro att Chirac kommer att gå längre än så. Dels behöver han sina avsevärda befogenheter för att effektivt genomföra sitt program, dels har han nu vid 63 års ålder äntligen nått sitt mål. Det är inte rimligt att anta han då plötsligt skulle avstå från att utnyttja de medel som står till buds.

Men vilken Chirac är det som har valts? Under sin långa karriär har han lyckats omfatta snart sagt alla politiska uppfattningar. Hans instinktiva interventionism i alla lägen är lika välkänd som hans rykte som politisk vindflöjel är grundmurat.

Regeringens sammansättning ger vissa ledtrådar till den politiska agendan under den närmaste tiden. Generellt kommer situationen att präglas av de inneboende motsättningar som Chiracs vallöften skapat. Premiärminister Alain Juppé har lovat att samtidigt sänka skatterna och arbetsgivaravgifterna, minska de offentliga utgifterna, samt att kraftigt reducera

både budgetunderskott och arbetslösheten. Till detta skall läggas underskotten i socialförsäkringssystemen och löftet om en genomgripande skattereform.

Det handlar om att förena oförenliga mål. Dessa förkroppsligas av en politisk trojka bestående av Alain Juppé, finansminister Alain Madelin samt Nationalförsamlingens talman Philippe Séguin. Presidenten tvingas därmed agera skiljedomare mellan tre olika uppfattningar om reformprogrammets inriktning och hastighet. Juppé, sedan många år Chiracs förtrogne, är i mångt och mycket en perfekt representant för den teknokrattyp som Chirac ägnade mycken spott och spe under valkampanjen. För många kommentatorer ligger jämförelsen med förra presidenten Giscard d'Estaing nära till hands. Juppé är piskad att fabricera en syntes av de oförenliga vallöften som nu skall omsättas i praktisk politik. Till detta kommer att Juppé får ta första stöten när regeringen stöter på motstånd i opinionen. Dessutom pallar franska premiärministrar sällan trycket längre än 2 à 3 år; uppgiften är helt enkelt för krävande, fysiskt och psykiskt.

Till höger är Juppé trängd av Alain Madelin (UDF) som vill driva en radikal ekonomisk politik, med tonvikt på avreglering, skattesänkningar framför allt för små och medelstora företag, samt privatiseringar. Dessutom vill han införa ett nytt system för privat pensionssparande som ett led i reformen av pensionssystemet. Madelin vann inträde i tungviktsklassen genom att som förste minister i Balladurregeringen stödde Chiracs kandidatur redan i slutet av 1994. Som f d

"ultraliberal" vildhjärna och särling i den franska politiken är hans upphöjelse till en av de viktigaste ministerposterna inte ointressant.

Vänsterut kommer Juppé att markeras av Philippe Séguin (RPR) som har utnämnt sig själv till försvarare av gaullismen. Séguin vann sina sporrar under Maastricht-debatten genom att försvara Frankrikes ära gentemot de nesliga nidingar som nändes nagga nationalstatens prerogativ i kanten. Han är öppet kritisk mot nyliberala idéer och potentiell konkurrent om premiärministerposten i händelse av regeringsombildning. Sist men inte minst har Séguin makt över Nationalförsamlingens dagordning och kommer inte att tolerera att hans ställning som nummer 3 i Republikens protokoll förbigås.

Ur gaullisternas synpunkt innebar Chiracs seger att cirkeln är sluten; men cirkelns kvadratur återstår.

D en nya regimen har valts på ett löfte om systemskifte. Efter 14 års socialiststyre skall Frankrike reformeras i grunden är det tänkt. Prioritet nummer 1 är arbetslösheten. Prioritet nummer 2 blir sannolikt att successivt minska administrationens makt över näringslivet och det civila samhället i stort. En tredje viktig men oklar uppgift gäller att återupprätta politiken i bemärkelsen folkvalda gentemot byråkrati och intressegrupper.

Det budgetpaket som presenterades i juni inger inga förhoppningar åt dem

som trodde på en omedelbar liberal revolution i fiskalt hänseende. Om Chirac vid något tillfälle inspirerades av Reagan och Thatcher, har han redan glömt det, liksom Arthur Laffers berömda kurva: om du vill ha välstånd, sänk skatten för dem som producerar mest. Juppé-regeringen valde att göra raka motsatsen, åtminstone kortsiktigt: momsens höjs med 2 procentenheter, förmögenhetsskatten höjs med 10 procentenheter, och minimilönen ökar 4 procentenheter. Samtidigt skall budgetunderskottet begränsas i enlighet med Maastrichts konvergenskriterier, fram till 1997.

Vad skall man tro? Å ena sidan har vi en ny regim som lovat förändring, å andra sidan en regering som tvekar inför språnget. Den 12 juli talade premiärminister Juppé inför Nationalförsamlingen med principen "argumenten svaga, höj rösten". Att han slog näven i talarstolen kan inte ha räckt för att övertyga publiken.

Det är svårt att sia om framtiden; det har inte minst opinionsmätarna fått lära sig under våren 1995. Men det är också svårt att förbli optimistisk beträffande Juppé-regeringens framtidsutsikter. Elaka tungor talar redan om "Balladur 2-ministären". Det första budgetpaketet står i stark kontrast gentemot Chiracs utfästelser i valrörelsen. Den i höst utlovade skattereformen är en av de få ljuspunkterna, men manöverutrymmet är begränsat om övriga löften skall infrias. För att citera f d premiärminister Fabius (Parti Socialiste) i en intervju nyligen: "Regeringens program är oklart. Om målet är att stimulera konsumtionen,

varför höjer man momsens? Om målet är att sänka skatterna, varför inleder man med att höja dem?". Frågorna är befogade och än mer genanta med tanke på avsändaren.

Utrikespolitiken karaktäriseras främst av President Chiracs speciella temperament. På G 7-mötet i Halifax betecknade Chirac fenomenet valutaspekulation som "världsekonominns AIDS", under EU-mötet i Cannes mästrade han Frankrikes grannländer, och krönte sin pryoperiod som president med att återuppta kärnvapenproven på Mururoa-atollen, nästan exakt på 10-årsdagen av Rainbow Warrior-skandalen. Dessa illa underbyggda initiativ kan ses som smakprov på vad den nyvalde presidenten kan tänkas hitta på under sin mandatperiod.

En summering med inriktning på framtiden låter sig svårligen göras. Gaullismen är åter vid rodret. Det gäller att återupprätta Frankrikes värdighet bland världspolitikens stora gossar. Inrikespolitiskt gäller huvudproblemet arbetslösheten (eller var det sysselsättning?). Det verkar dock som om regeringen glömt Parkinsons svenska lag: "Satsa på välstånd och sysselsättning blir följd; satsa på sysselsättning och följd blir allt annat än välstånd."

En övergripande slutsats kan dock formuleras, utan risk för överdrift.

I stället för att öppna möjligheter har den nya regimens starka ställning ökat

dess vanmakt. Ingen regering tidigare i fransk modern politisk historia har samtidigt erövat presidentmakten, absolut majoritet i parlamentet, samt åtnjutit majoritetsställning i flertalet regionstyrelser och departement. Men det verkar som om den politiska klassen, när den väl nått sitt mål, saknar viljan att använda makten för att förverkliga sina idéer. En demonstration bestående av några tusen människor, huvudsakligen representanter för särintressen som skyddas från markna-

dens villkor, kan få regeringen att dra tillbaka propositioner som syftar till att öppna statliga monopol för konkurrens. Fackpampar som representerar en ständigt krympande nomenklatura behandlas med silkesvantar med massmedias benägna bistånd. Privata initiativ betecknas av regeringsmedlemmar som "hot mot republikens ideal". Möjligen är det så att makt och idé är ett. Hemska tanke.

Fotnot. Sedan artikeln skrevs har Frankrikes finansminister Alain Madelin avgått.